

“Zamane Kızları” Şiirinde Genç Türk Kızlarının Erkek Bakışındaki Temsili

A Study on the Poem “Zamane Kızları” (Girls of Today) Regarding the Representations of Young Turkish Girls from a Male-centered Perspective

Fatma Fulya Tepe¹

Öz

Erken Cumhuriyet Türkiye’sinde kızlara ilişkin edebî temsiller, aynı dönemde kızlar üzerine yapılan ampirik araştırmaların bulgularından farklıdır. Ampirik çalışmalarda Cumhuriyet Kızı modeli; Cumhuriyet’in koruyucusu, babasının kızı olarak öne çıkmaktadır. Ancak edebiyatta kızlar hoppa, ne yapacağı belli olmaz, bilmecemsi, hayalperest olarak tasvir edilmektedir. Bu nitel çalışma, Selahattin Ertürk’ün 1941 yılında yazdığı “Zamane Kızları” adlı şiirine odaklanarak kızlar hakkındaki bulguları detaylandırmayı amaçlamaktadır. Çalışmada yorumsal içerik analizi kullanılmıştır. Bu şiirde kızlar sadece flört etme alanındaki faillikleri ile gösterilmektedir. Bu da kızların hayatta ciddi bir ilgileri veya kariyer planları olmadığı izlenimini vermektedir. Onlar için en önemli şey bir koca bulmaktır. Şiir, kızları güvenilmez olarak temsil ederek onları literatürde eğlence ve zevk düşkünü olmalarıyla üstün “İstanbul Hanımları” ya da “Tango Kadınlar” kategorisinin genç versiyonları olarak sunmaktadır. Bu da erken Cumhuriyet dönemi “Cumhuriyet kızı” kavramsallaştırmasının ötesine geçerek, kızlar konusundaki literatüre katkıda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: “Zamane Kızları”, Erkek Bakışı, Kız Çalışmaları, Selahattin Ertürk.

Abstract

Literary representations of girls in early Republican Türkiye differ from the findings of empirical research on girls in the same period. In empirical studies, the Republican Girl comes to the fore as the protector of the Republic and her father’s daughter. However, in literary fiction, girls are described as vagrant, unpredictable, enigmatic dreamers. This qualitative research aims to elaborate on those findings by studying Selahattin Ertürk’s poem “Zamane Kızları” from 1941. The poem will be analyzed via interpretive content analysis. In this poem, girls’ agency is manifested only within the field of dating. This, of course, gives the impression that the girls have no serious interests or career plans in life, and that the most important thing in life for them is to find a husband. The poem represents girls as untrustworthy in a male poet’s work, portraying them as younger versions of the pleasure-seeking and entertainment-oriented “Istanbul Ladies” or “Tango Women” categories in the literature. This goes beyond the Early Republican period’s concept of the Republican Girl, and makes a contribution to the literature on girls.

Keywords: “Zamane Kızları”, Girls’ Studies, Male Perspective, Selahattin Ertürk.

Atıf/Citation: Tepe, F.F. (2024). “Zamane Kızları” Şiirinde Genç Türk Kızlarının Erkek Bakışındaki Temsili. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 25-54.

---

¹ Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, fulyatepe@aydin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7276-6561.

Extended Abstract

Despite their disadvantaged positions, girls, until the 1990s, could find a place on the margins of youth studies and women's studies, as a research subjects. In the last 30 years, girls' studies have emerged as a new critical feminist field within women and gender studies. Girls' studies refuse to define girlhood as a transitional stage that prioritizes womanhood and instead, focus on the experiences of girls. In other words, this field sees girls as girls, not just as future women. It constructs girlhood as a discursive and fluid concept. Additionally, girls' studies challenge the homogeneous and universal category of girls and criticize a limited perspective that focuses on white, Western, and middle-class girls. This field treats girls as agents rather than victims or subject to a pathological perspective, concentrating on their everyday lives, cultural productions, and activism. In the Turkish language literature, although there are some studies on girls, there is not girls' studies and this study is an attempt to bring international girlhood studies literature to Turkish language and also initiate girls' studies in Türkiye.

One way of using poetry in a social science research is to approach it as qualitative data. Poetry can be treated as an information source or a document, especially in subjects that may require looking into archives, and analyzed in a manner similar to other traditional qualitative data types. Prendergast's research (2009) supports these ideas and argues that the use of poetry by social scientists in their studies has significantly increased in the last two decades. This study will approach the poem "Zamane Kızları" (Girls of Today) as a kind of qualitative archival document. Therefore, when interpreting the poem, its formal features will not be taken into account. Thus, this is a qualitative study and it aims to elaborate on the literature regarding the early Republican-era girls by focusing on Selahattin Ertürk's poem titled "Zamane Kızları" published in 1941 and provides a start to girls' studies in Türkiye. There are very few literary works, especially from the early Republican era that specifically address girls. The poem "Zamane Kızları" was chosen as it is one of the few poems that pertain to Turkish girls from this era. Thus in this study, the poem mentioned was regarded as one of the rare historical documents about girls of the time. This selection aligns with the purposive sampling method (Chein, 1981). According to Sharan Merriam, "purposive sampling is based on the assumption that the researcher needs to select a sample that will be most instructive in exploring, understanding, and gaining insights about what they want to investigate" (Merriam, 2009). The poem data was analysed with the strategies of interpretive content analysis. In this case, as the research focuses on girls and girl culture in Türkiye, the central focus is placed on this poem that prominently features the theme of girls.

In the early Republican era in Türkiye, the literature on girls suggested a hidden agreement between girls and their fathers. According to this, fathers supported their daughters' education and employment, but they also expected their daughters to be cautious in their relationships with men and matters of sexuality. Empirical research highlights the “Obedient Republican Girl model”, where fathers were seen as protectors of the Republic, supporting their daughters in education and work, while daughters promised to be prudent in matters of sexuality and dealings with men.

The poem under study here, features conversations of three girlfriends about their dating experiences, showing girls who flirt with multiple men at the same time. It is evident that fathers could not fully control their daughters' relationships with men, but they still had a strong influence on their daughters' feelings of guilt and shame. The poem portrays girls as having their own dating lives, seeking enjoyment and laughter, rather than obedient girls who listen to their fathers. However, these girls are not only presented as untrustworthy actors in the realm of dating. It is as if these girls were portrayed as younger versions of women known as “Istanbul ladies” or “tango women” in the literature, who are associated with leisure and entertainment, suggesting that these girls do not have serious interests or career plans in life; their primary concern is to find a husband.

This poem, written by a male poet, is characterized by a male perspective that condescends to young girls. Therefore, this study reveals how girls are represented in a male perspective. The aim of this study is to contribute to girls' studies. The analysis of findings based on this poem provides a detailed look at how girls' relationships with their boyfriends were perceived from a male perspective during the early Republican era. It goes beyond the conceptualization of the “Republican Girl” presenting them as younger versions of women known as “Istanbul ladies” or “tango women” thus contributing to the literature on girls in Türkiye.

Keywords: “Zamane Kızları”, Girls' Studies, Male Perspective, Selahattin Ertürk.

Giriş

Bu nitel çalışma, Selahattin Ertürk'ün 1941 yılında yazdığı "Zamane Kızları" adlı şiirini yorumsal içerik analizi stratejileriyle yorumlayarak erken Cumhuriyet dönemi kızları ve onların temsili hakkındaki literatür bulgularını detaylandırmayı ve Türkiye'de kız çalışmaları alanına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Literatürdeki ampirik araştırmalarda Cumhuriyet'in koruyucusu, babasının eğitim ve çalışma hayatına girmesine destek olmasına karşılık, ona cinsellik ve erkekler konusunda temkinli davranmaya söz veren 'itaatkâr Cumhuriyet kızı' modeli öne çıkmaktadır. Üç kız arkadaşın flörtleri ile ilgili konuşmalarından oluşan "Zamane Kızları" isimli şiirde aynı anda birden fazla erkekle flört eden kızlar sadece flört alanında, üstelik bir de güvenilmez failer olarak sunulmaktadır. Sanki bu kızlar literatürde yer alan 'İstanbul hanımları' ya da 'tango kadınları' denilen kadınların daha genç versiyonları olan, boş zaman ve eğlence kızları gibi sunulmaktadır. Bu da tabii ki kızların hayatta ciddi bir ilgileri veya kariyer planları olmadığı izlenimini vermektedir. Onlar için en önemli şey, bir koca bulmaktır. Bir erkek şair tarafından kaleme alınan bu şiir, genç kızları küçümseyen erkek bakışıyla karakterizedir. Dolayısıyla bu çalışma, kızları gerçekten tanımadığı için hayal mahsulü olan bir erkek edebî bakışında onların nasıl temsil edildiğini göstermektedir. Bu makale, Türkçeye ilk kez bu çalışma ile kazandırılacak 'kız çalışmaları literatürüne' katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Türkçede kız çalışmaları alanında literatür olmadığından, önce uluslararası literatürün kapsamlı bir resminin verilmesi gereği duyulmuştur. Arkasından, Türkiye'de erken dönem Cumhuriyet kızları konusunda yapılmış çalışmalara yer verilecektir. Bu bölümü yöntem ile bulgular, tartışma, sonuç bölümleri takip edecektir.

Kız Çalışmalarına Giriş

Kızlar, "çağlar boyunca sistematik olarak marjinalleştirilmiş, önemsizleştirilmiş ve sömürülmüş bir demografik gruptur" (Kearney, 2009). Kızlar, söz konusu dezavantajlı konumlarına rağmen, 1990'lara kadar, araştırma konusu olabilecekleri gençlik çalışmaları ve kadın çalışmaları alanlarının sadece kenarında yer alabilmiştir (Kearney, 2009). Bu grubun, gençlik çalışmaları tarafından marjinalleştirilmesi,

kısmen kızların ve erkeklerin tarih boyunca var olan farklı statüsüyle bağlantılıdır. Başta gençlik çalışmalarının kızlara ilgi göstermemesi, erkek çocukların kamusal alanda bulunması ve kızlarinsa sadece özel alana kapalı kalmalarından dolayı, erkek araştırmacıların kızlara erişiminin olmamasıyla açıklanıyordu. Daha sonra, Hawes (1985), tarihçilerin ve sosyal bilimcilerin kızları ihmal etmesinin nedeninin onların toplumdaki baskın erkekleri tehdit etme kapasitelerinin fazla olmamasından kaynaklandığını tartışmıştır. Kızların İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren kamusal alanda artan görünürlüğü de onları konu alan araştırmaların artmasına yol açmamıştır (Kearney, 2009).

1970'lerden itibaren Jean Baker Miller, Nancy Chodorow, Carol Gilligan, Angela McRobbie ve Jenny Garber gibi feminist araştırmacılar psikoloji, sosyoloji ve felsefe gibi alanlarda erkek çocukların deneyimlerinin nasıl norm olarak kabul edildiği konusundaki ilk çalışmaları ürettiler. Bu feminist eleştirilere rağmen cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin yaş ve nesille ilişkisi 1970'ler ve 1980'lerde pek çalışılmadı. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet alanında çalışan feministler de yaş ve nesil faktörüne odaklanmadılar ve bu nedenle kızlar araştırma konusu olarak 1990'lara kadar daha çok gençlik çalışmalarının sınırları içinde kaldı. Feminist hareketteki kızlar da homofobi, ırkçılık, sınıf ayrımcılığı, ableizm ve Batıcılıktan sonra o zamanlar son savaş alanı olarak görülen yetişkin-merkezliliği eleştirdiler (Kearney, 2009). Ancak 1960 ve 1970'lerin feministleri, 'kız' terimini 'kadınları toplumsal olarak yetersiz ve aşağı olarak inşa ettiğini düşündükleri için' reddettiler ve ergen kızlara 'genç kadınlar' diyerek; kızlarla, kızların deneyimleri ve ihtiyaçlarıyla aralarına mesafe koydular Bu dönemde feministlerin üzerinde çalıştıkları konular hep yetişkin kadınlar hakkındaydı (Kearney, 2009). Kızlar böylece kadın çalışmaları alanının da dışında kaldı.

Son 30 yılda kız çalışmaları¹, kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmalarının içinde yeni bir eleştirel feminist alan olarak yükseldi (Kearney, 2009). Kız çalışmaları; kızlığı, kadınlığı önceleyen bir geçiş aşaması olarak tanımlamayı reddeder ve kızların deneyimlerine odaklanır (Wald, 1998). Yani kızları sadece geleceğin kadınları olarak değil, kendine özgü ayrı

¹ Kız çalışmaları, İngilizcedeki girls' studies ya da girlhood studies ifadelerinin çevirisidir. Türkçe çevirisi yazara aittir.

bir özne kategorisi olarak görür. Kızlığı söylemsel ve akışkan bir kavram olarak inşa eder (Kearney, 2009). Buna ilaveten, kız çalışmaları, homojen ve evrensel kız kategorisine karşı çıkar ve sınırlı bir bakış açısıyla beyaz, Batılı ve orta sınıf kızlara odaklanmayı eleştirir (Lachover vd., 2018). Bu alan, kızları mağdur olarak görmek ya da onları patolojik bir bakış açısıyla ele almak yerine fail olarak ele alır; gündelik hayatlarına, kültürel üretimlerine ve aktivizmlerine odaklanır (Harris, 2004).

Peki 'kız' kategorisini nasıl tanımlayabiliriz? Bir kız kaç yaşındadır? Kız kategorisini oluşturan unsur yaş mı yoksa cinselliği dışarda bırakması mıdır? Bu soruları soran Mitchell ve Reid-Walsh, onlu yaşlardaki kızları kapsayan kız kültürünün, alt ve üst sınırlarına doğru genişlediği görüşündedirler. Bu doğrultuda, kız kategorisi 9-13 yaş grubunu oluşturan *tween* kategorisinin başlangıcına kadar inebilmekte, 13-19 yaş *teen* kategorisini zaten kapsamakta ve 25-30 yaşlarına kadar olan gençlik dönemini (mesela Hello Kitty ekran koruyucusu ve telefon kabı kullanmayı tercih eden, eskiden genç kadın kategorisinde sayılanları) kapsayabilmektedir. Yani kızlık; çocukluğun, ergenliğin ve genç yetişkinliğin çoğunu içerebilmektedir (Mitchell & Reid-Walsh, 2008).

Mitchell ve Reid-Walsh (2008) kız kültürünün öğelerini sadece aşağıdaki kategorilerle sınırlı olmamak üzere şöyle sıralamışlardır: *Toplumsal pratikler* (kızların yaptıkları, kızlara pazarlanan nesnelere ve diğer şeyler. Kızların çok fazla zaman geçirdikleri cep telefonları, kız dergileri, alışveriş, günlük yazma buna örnek verilebilir), *maddi kültür* (oyuncaklar...), *medya* (filmler, müzik, TV showları), *uzam* (mesela kızların odaları, alışveriş merkezleri, daha sonra 21. yüzyılda Facebook, Youtube gibi yerler), *geçiş ritüelleri* (Türkiye'de pek olmasa da başka kültürlerde ya da dinlerde bulunan mesela Batı Mitvah ya da Quinceañera gibi ritüeller), *kızların bedenleri* (âdet olma ve bununla ilgili her türlü ürün ve reklam), *göğüs gelişimi* (ilk sutyeni alma, göğüs saklama), *saç* (saç modelleri, ürünleri, boyaları) ve *güzellik* (güzellikleri ürünleri, dergileri vs.), *insanlar* (kızların idolü olan pop şarkıcıları, müzisyenler, sporcular, modeller, film yıldızları vs.), *toplumsal ilişkiler* (kızların arkadaşlıkları (kız arkadaşlar, en iyi arkadaşlar, arkadaşlara küsme, toplumsal ağlar), *düşmanca ilişkiler* (akran zorbalığı, siber-zorbalık, dedikodu), *heteroseksüel ilişkiler* (çıkma, ilk aşk, erkek arkadaştan ayrılma, cinsel ilişkiler, doğum kontrol, korunmasız

seks, HIV, AIDS vs.). Mitchell ve Reid-Walsh (2008) ayrıca medyada ve gündelik hayatta kız kültürüne ilişkin bazı kilit temalar olduğunu söylerler. Cinsellik, kızların kültürünün değersizleştirilmesi, geçicilik, kayıp kızlık çağı, faillik, ‘kızlar sadece eğlenmek ister’ gibi temalar bunların önde gelenleridir.

Türkiye’de Erken Cumhuriyet Dönemi Kızları Konusundaki Araştırmalar

Türkiye’de Cumhuriyet’in başlangıcında kadın hakları, kurucu devrim konularından biri olmuştur ve kadın haklarıyla ilgili en önemli yasal değişiklikler Cumhuriyet’in ilk 15 yılında yapılmıştır. Bu nedenle de Kemalizmin altın çağı olarak bilinen erken Cumhuriyet döneminden (Zürcher, 2016) beri yetişkin kadınlar konusunda birçok akademik çalışma yayımlanmıştır. Ancak kızlar konusu, bilimsel bir araştırma konusu olarak “akademide kadın” konusuna oranla çok daha az çalışılmıştır. Batı’da olduğu gibi kızlar konusundaki araştırmalar hem kadın çalışmaları hem de gençlik çalışmaları alanlarının merkezinde değil, kenarında kalmıştır. Oysa kızlar Türkiye’de nüfusun önemli bir parçasını oluşturmaktadır. 2021’de Türkiye’de 10-19 yaş arası kızların yüzdesi 14,5’tü. Ayrıca, yüzde 26 oranındaki NEET (istihdamda, eğitimde ve öğretimde olmayan) diye adlandırılan grup içindeki genç kız oranı tüm Türkiye’de yüzde 46’dır (Lüküslü & Çelik, 2022). Bu kız nüfus grubunun kendine has özellikleri ve sorunları bulunmaktadır. Kadın çalışmaları yetişkin-merkezli bir alan olduğundan kız grubunun sorunlarına seslenememektedir ve sırf kız grubuna ve kızığa odaklanan yeni bir alan gereklidir. Kız çalışmaları alanı dünyada ayrı bir alan olarak büyümektedir. Diğer taraftan kız çalışmaları kadın çalışmaları alanının gelişiminin bir parçası olarak da düşünülebilir. Yani kız çalışmaları alanının amacı kadın çalışmalarını durdurmak değil, sadece gelişimini detaylandırmaktır. Bu yüzden kız çalışmaları kadın çalışmalarının bir dalı olarak da görülebilir. Bu makalede Türkiye’de kızları konu alan tüm araştırmalara değil sadece elinizdeki araştırmanın sorusu çerçevesinde erken Cumhuriyet dönemi kızları hakkındaki literatüre; yani Ayşe Durakbaşa, Aylin İlyasoğlu, Elif Ekin Akşit, Aksu Bora ve Ayşe Öncü’nün çalışmalarına yer verilecektir.

Türkiye’de kızlar konusunda araştırma denildiğinde, akla hemen en büyük değişimleri en kısa zamanda geçiren, Osmanlı’da doğmuş ama Cumhuriyet’te gençliğini yaşamış ilk kuşak Cumhuriyet Kızları (Akşit, 2005) konusunda yapılan araştırmalar gelmektedir. 1990’larda kadın çalışmaları alanının öncüleri tarafından yapılan ve erken Cumhuriyet dönemini kapsayan araştırmalara katılan yetişkin kadınların genç kızlıklarını anlattıkları anlatılarda özellikle baba-kız ilişkilerini ön plana çıkardıkları, annelerine pek yer vermedikleri görülmüştür. Erken Cumhuriyet dönemini çalışan Ayşe Durakbaşa ve Aynur İlyasoğlu, ilk kuşak orta ve üst sınıf Cumhuriyet kızları ile yaptıkları sözlü tarih görüşmelerinde; bu kadınların, kendilerini annelerinden çok babalarıyla ilişkilendirdiklerini, anneleriyle ilgili söyleyecek söz bulamadıklarını ve annelerinin hikâyelerini bastırdıklarını tespit etmişlerdir (Benzer bulgular için bkz. Tepe 2014; 2019). Bu çalışmalarda babaların, annelerden daha eğitilmiş olmaları ve aynı zamanda modernitenin evdeki temsilcisi olmaları sebebiyle kızları üstünde etki sahibi oldukları belirtilmektedir (Arat, 1998; Durakbaşa & İlyasoğlu, 2001). Bu arada unutulmamalı ki bu veriler daha çok üst sınıftaki kadınlardan gelmektedir. Zehra Kabasakal Arat da, 1993 yılında, Kemalist rejimin, retorik, yasal ve politika uygulama düzeyinde kadın haklarına yaklaşımını incelediği çalışmasında, 30 kadınla görüşmeler yapmıştır. 1920’lerde ve 1930’larda eğitim sisteminden geçmiş ve en az ortaokul eğitimi almış olan bu kadınların çoğu, kızların eğitimine inanan ilerici ebeveynler tarafından yetiştirildiklerini söylemişlerdir (Kabasakal Arat, 2003). Fakat bu ifade, tüm hikâyeyi yansıtmamaktadır ve bulgulara göre tüm ebeveynler ilerici değildir. Çünkü araştırmalardan anlaşıldığı kadarıyla babaların kızlara desteği sınırsız değildir (Arat, 1998). Örneğin Arat’ın araştırmasına katılan kadınlardan bazılarının babaları, uzak bir yatılı okula kızlarını göndermek istemedikleri için desteklerini çekmişlerdir. Bazıları da sonrasında kızlarına ne olacağını bilemedikleri için kızlarına meslek edinme veya yükseköğrenim konularında destek vermemişlerdir (Arat, 1998). Aksu Bora da ‘babanın kızı’ anlatısı içinde kurulan ‘Cumhuriyet kızı’ imgesinin, anneyi ve onun temsil ettiklerini dışarıda bırakmaya dayalı olduğunu söylemiştir (Bora, 2010).

Durakbaşı, Semiha Berksoy ve babasının mektuplaşmalarına dayanarak, babalarla kızları arasında gizli bir anlaşma olduğunu söylemektedir. Buna göre, “Genç kadınlar eğitim, meslek ve çalışma hayatına katılma haklarını genellikle babalarının desteğiyle elde etmektedirler; ancak özellikle erkeklerle ilişkilerinde son derece dikkatli davranmak ve kendilerine uygun eşler bulup evlenene kadar cinselliklerini bastırmak zorundadırlar” (Durakbaşı, 1998). Yani babalar kızlarının eğitim almalarına ve çalışmalarına izin vermektedirler; ama kızlarının bağımsız bir sosyal ve cinsel hayatları olmasına izin vermemektedirler.

Elif Ekin Akşit’in 2005 basımlı *Kızların Sessizliği: Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi* isimli çalışmasının merkezinde yer alan “Kız enstitülerinde (...) Türk Kızı’nın yeri (...) okuldan mezun olunca, evi olarak belirlenmişti. (...) Yani ilk kuşak Cumhuriyet Kızlarının eğitiminde önemli olan onlara iş bulmak değil cumhuriyetin yeni ideolojisini benimsetmek, mümkün olduğu kadar yaymak ve yeni kuşakları bu doğrultuda yetiştirmekti” (Akşit, 2005). “Enstitülerdeki yemek pişirme, dikiş-nakış, ev ekonomisi dersleri, yeni bir millet doğurup yetiştirecek anneler olacak kızlara hitap ediyordu. Sınıftan ve etnik kimliğinden bağımsız olarak bu yetiştirmeye tabi tutulmuş anneler, devletin evdeki temsilcisi olarak görülüyordu” (Akşit, 2005). Bu ideallere ulaşmak Arap ve Kürt kızları için, Batı’daki Türk kızlar için olduğu kadar mümkün değildi; eğitim gören kızlar aldıkları eğitime rağmen hem geçmişten gelen hem de yeni edindikleri çoklu kimliklerini korudular (Akşit, 2005). Aslında alt ve alt orta sınıf kızlara eğitim vermeyi amaçlayan bu okullarda orta sınıf bir ev ideali sunuluyordu ve ulaşılması imkânsız hedefler bu kızlar için acı sonuçlara yol açıyordu (Akşit, 2005). Bu kızların yetişkinlik döneminde onlarla yapılan sözlü tarih görüşmeleri ulusal tarihi, Osmanlı’da başlayıp Cumhuriyet’e varan kendi tarihleriyle birleştirebildiklerini, ancak bunu sessiz kalmak pahasına yaptıklarını gösteriyordu (Akşit, 2005).

Cumhuriyet’in erken dönemlerinde kızlarla ilgili önemli olabilecek başka bir bulgu Ayşe Öncü’den gelmektedir. Öncü, uzman mesleklerdeki mevcut kadro açığını kapatmak için alt sınıf erkekler yerine üst sınıf kadınların tercih edildiğini tartışmıştı (Öncü, 1981). Öncü, burada ‘kız’ yerine ‘kadın’ kelimesini kullanmışsa da, eğitimi yeni bitirmiş kadınları kastettiği için burada imlenenin erken Cumhuriyet dönemindeki kızlar için geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

Yani elimizdeki erken Cumhuriyet dönemi ile ilgili bulgulara bakıldığında, erken Cumhuriyet dönemi politikaları için kızların anahtar nitelikte olduklarını, kendilerini daha çok babalarıyla ilişkilendirdiklerini, babalarıyla yaptıkları kamusal alana çıkma karşılığında, erkeklerle ilişkilerini sınırlı tutma konusundaki gizli anlaşmayı, ailelerinin onların eğitimleri hakkındaki görüşlerini, Kız Enstitülerindeki tecrübelerini, erken Cumhuriyet dönemi elitlerinin uzman meslekler için alt sınıftan gelen erkekler yerine üst sınıf kızları tercih ettiklerini bildiğimizi söyleyebiliriz. Aslında bu bulguların çoğunun şehrili kızlarla ilgili olduğu açıktır. Bu araştırma da yine şehrili kızlar hakkında 18 yaşındaki bir erkek tarafından yazılmış bir şiire odaklanarak erken Cumhuriyet dönemi kızları hakkındaki resmin kayıp parçalarından birini literatüre yerleştirecektir. Aşağıda, erken Cumhuriyet dönemi kızları hakkında edebiyatta bulunan bulgulara bakalım.

Türk Edebiyatında Kızlar

Yapılan literatür taramasına göre; Türk edebiyatında “Edebîyatımızda Genç Kız Tipi” isimli yazısıyla *Yedigün* isimli dergide, kızlar temasını ele alan ilk kişi Hüseyin Cahit Yalçın’dır ve bu bir sayfalık yazı 1935 yılında yayımlanmıştır. Yalçın, söz konusu yazısında Edebîyat-ı Cedîde zamanında kadın ve erkek ilişkilerini düzenleyen kaçgöç geleneği yüzünden erkek yazarların genç kızları tanıyabilme fırsatı olmadığını, bu yüzden bu erkek yazarların çalışmalarında ‘aşk kızı’ denilebilecek bilmecemsi hayalî bir kız tipi yarattığını söylemektedir. “Yeni Turan” ile ise ‘görev kadını’ kavramı ortaya çıkmıştır. Yalçın, alıntıda ilk başta edebiyatta genç kız kavramını kullanırken sonra herhangi bir açıklama yapmadan aynı cinsiyet grubu hakkında gibi gözüken ama farklı olarak tarif edilen ‘görev kadını’ kavramına geçmektedir. Buradan Yalçın’ın bu yazıda genç kız ve kadın kavramlarını birbirinin yerine geçecek şekilde kullandığını söyleyebiliriz.

Edebiyatta kızlar konusundaki başka bir çalışma, Aytaş’ın (2014) tesadüfi örneklem stratejisi kullanarak seçtiği 1900 ve 2000 yılları arasında yayımlanmış 11 romanda genç kızlara nasıl yer verildiğine baktığı çalışmadır. Aytaş çalışmasında, bu romanlarda genç kızların hayaller ve gerçekler arasında yaşadıkları çatışmaya, genç kızların duygularındaki

değişkenliklere, geçici zevk ve hevesler peşinde koşan genç kızların başına gelen olumsuzluklara yer verildiğini söylemektedir. Aytaş'ın ele aldığı romanlarda ayrıca kadının özgürleşmesinden yana olan genç kız tipinin moda ve geçici heveslere kapılmasının doğuracağı olumsuz sonuçlar (Aytaş, 2014) işlenmiştir. Anne ve kızın hayata bakışlarındaki çelişkiler (Aytaş, 2014), kötü yola düşürülen genç kızların kendilerini aldatanlar ve doğru yolu gösterenler arasında kalmaları ve ikincilerin peşinden gitmeye karar vermeleri de bu romanlarda işlenen diğer konulardan bazılarıdır. Aytaş, “[i]ncelenen romanlarda yüz yıllık bir süreç içerisinde genç kızların beklentilerinde ve hayallerinde önemli bir değişimin olmadığı görülmektedir. (...) Romanlarda genç kızların hayalperest ve tutkulu olduklarına sıklıkla rastlamaktayız.” (Aytaş, 2014) demektedir. Aytaş'ın genç kızlardan bahsederken kullandığı sıfatların Yalçın'inkine çok yakın olduğu göze çarpmaktadır.

Yöntem

Edebî ürünleri bilimsel araştırmalarda kullanmanın farklı yolları vardır. Mesela edebiyat araştırmacıları genellikle şiirleri içerik ve biçim açısından incelemek için, bir şairin kimliği, toplumsal bağlam, ritim, kafiye, metaforlar, imgeler ve yapıya bakabilir (Owton, 2017). Bunun dışında ‘sanat temelli araştırma’ diye bir alan vardır ve burada her türlü sanat ürünü anlam üretmek için kullanılır (Barone & Eisner, 2012, akt. Butler-Kisber, 2018). Sanat temelli araştırmanın bir kolunda sosyal bilimciler şiiri, kısa öyküyü ya da başka bir edebî formu, ‘veriyi temsil etmenin bir yolu’ olarak kullanır. Bu yolda sosyal bilimciler topladıkları nitel araştırma malzemeleri olan araştırma katılımcılarıyla yaptıkları görüşmeleri ya da araştırdıkları konudaki literatür bilgisini şiire ya da kısa öyküye vs. dönüştürmektedirler. Bu, araştırmacının verisini ya da literatürünü şiir veya başka bir edebî formda ifade etmesidir. Şiiri bir sosyal bilim araştırmasında kullanmanın bir diğer yolu onu bir nitel veri türü olarak görmek olabilir. Şiir bir bilgi kaynağı (Owton, 2017) ya da (özellikle arşivlere bakmayı gerektirebilecek konularda) bir doküman olarak ele alınarak diğer geleneksel nitel araştırma türlerine benzer şekilde analiz edilebilir. Prendergast'ın (2009) araştırması bu

fikirleri desteklemektedir. Onun araştırmasına göre, sosyal bilimcilerin, şiiri araştırmalarında kullanma tercihi son yirmi yılda önemli ölçüde artmıştır. Buna göre şiir; antropoloji, iletişim, eğitim, hemşirelik, psikoloji, sosyoloji ve sosyal hizmet gibi alanlardaki araştırmacılar için değerli bir araştırma aracı hâline gelmiştir (Prendergast, 2009). Prendergast, şiirin nitel araştırmada kullanımıyla ilgili kapsamlı bir açıklamalı bibliyografi derlemiştir ve araştırmacıların çalışmalarında şiir kullanımını tanımlamak için kullandıkları kırk farklı isimlendirmeyi bulmuştur. Çalışmasında, şiirsel soruşturmayı nitel araştırmanın bir türü olan anlatı araştırmasının bir versiyonu olarak gören bir perspektif bile bulunmaktadır. Buna rağmen literatürde, şiiri araştırmada veri olarak kullanmak, sanat temelli yöntemlerde hâlâ yerleşmemiş bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bu çalışma da 1941 yılında yazılmış “Zamane Kızları” şiirini bir nitel araştırma verisi ya da dokümanı olarak kullanarak yorumlayacak ve bu şekilde şiiri ya da edebî ürünleri bir çeşit nitel arşiv dokümanı olarak gören bir yaklaşım benimseyecektir. Bu yüzden şiir yorumlanırken, biçimsel özellikleri itibarıyla dikkate alınmayacaktır. Selahattin Ertürk tarafından yazılmış olan ve içinde yer aldığı kitaba adını veren ve bu yüzden kitaptaki en önemli şiir olarak görülebilecek “Zamane Kızları” isimli şiirde kızların nasıl temsil edildiği, yorumlayıcı içerik analizinin stratejileri kullanılarak ortaya çıkarılacaktır.

“Zamane Kızları” şiirinin yer aldığı ince kitap 32 sayfadır ve Ankara’daki Çankaya Matbaası’nda basılmıştır. Kitapta yer alan diğer şiirler şunlardır: “Dedi kodu”, “O sabah konuşmuşlardı” (*Yurda Doğru* isimli kitaptan), “Bayrağıma!” (*Millî Duygular* isimli kitaptan), “Atatürk’ün Necip Ruhuna”, *Hisler* isimli kitaptan bir şiir, “Çıktım”, “Geçsin mi?”, “Türük”, “Bekliyorum”, “Beklerim bir umut” ve “Gönlümü ver”. “Zamane Kızları” şiiri bu kitaptaki en uzun şiirdir ve 213 mısradan oluşmaktadır. Şiirde üç kız sesi vardır ve söz konusu üç kız, şiirin başındaki açıklamada iki ayrı tipi temsil edecek şekilde sunulmaktadır.

“Zamane Kızları” şiirinin şairi Selahattin Ertürk (1923-1988), 1944’te ırkçılık ve Turancılıkla suçlanmıştır. Ertürk, bir süre tutuklu kaldıktan sonra beraat etmiştir. 1947 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü’nü bitirmiştir. Altı yıl kadar Hasanoğlan

Köy Enstitüsü ile Kars Lisesi’nde felsefe öğretmenliği yaptıktan sonra 1953’te devlet bursu kazanarak Amerika’ya gitmiştir. 1956’da Columbia Üniversitesi’nden uzmanlık, 1961’de New York Üniversitesi’nden doktora diploması almıştır. 1963-1964’te Chicago Üniversitesi’nde bir yıl doktora sonrası öğrenim görmüş ve Türkiye’ye dönmüştür. 1961-65 arasında Gazi Eğitim Enstitüsü’nde görev yapmıştır. 1966’da Ankara Üniversitesi’nden doçentliğini almıştır. 1973’te Hacettepe Üniversitesi’nde felsefe profesörlüğüne yükselmiştir. Şiire ortaokul sıralarında başlayan Ertürk, 1941 yılında *Zamane Kızları* adlı kitabını yayımladığında henüz 18 yaşındaydı. Daha sonra bazı milliyetçi ve Türkçü dergilerde şiirleri çıkmıştır. 1960’dan sonra şiiri tamamen bırakarak kendini bilimsel çalışmalara vermiştir (Işık, 2006; Uytun, 2003).

Yorumlayıcı içerik analizi, metin öğelerini saymaya dayalı nicel ve geleneksel içerik analizinin tersine bir yaklaşımı ifade eder (Drisko & Maschi, 2016; Giarelli & Tulman, 2003): “Yorumlayıcı içerik analizi, açık ve gizli içeriğe dikkat eder. Ayrıca, insanlar arasındaki iletişim, iletimde bulunma ve iletileri alma bağlamlarına çok daha fazla dikkat çeker” (Drisko & Maschi, 2016). Dahası, “yorumlayıcı içerik analizlerinde, verinin içeriğine dayalı olarak ortaya çıkan kodlar, bağlam içinde anlamını yakından yansıtmayı amaçlar” (Drisko & Maschi, 2016).

Behçet Necatigil’in *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü* temel alındığında Türkiye’de başlığında ‘kız’ kelimesi geçen 7-8 eser olduğu görülmektedir. Yani kızlar hakkında çok az sayıda eser vardır. Bahsedilen kitapta “Zamane Kızları” şiirinin adı bile geçmemektedir. Bu şiir erken Cumhuriyet dönemine ait Türk kızları hakkında hem fazla bilinmeyen hem de az sayıdaki şiirden biri olduğu için tercih edilmiştir. Bu seçimler, amaçlı örnekleme olarak bilinen örnekleme yöntemiyle uyumludur (Chein, 1981). Sharan Merriam’a göre “amaçlı örneklem, araştırmacının keşfetmek, anlamak, içgörü kazanmak istediği konuda en fazla öğretici olabilecek bir örneklem seçmesi gerektiği varsayımına dayanır” (Merriam, 2009). Burada ise Türkiye’deki kızlar ve kız kültürü araştırma konusu olduğundan, kız temasına merkezi olarak yer veren bu şiire odaklanılmıştır. Aşağıda şiir özetlenecek ve yorumlanacaktır.

Bulgular ve Yorum²

Şiirin başlığı iki kelimedenden oluşmaktadır: “Zamane” ve “kızları”. “Zamane” Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğüne göre Arapça kökenli bir kelimedir ve ‘yakınma veya hafifseme yoluyla şimdiki zaman’ anlamına gelmektedir. Yani şiirin başlığında; yakınılan ve hafifsenen şimdiki zamanın kızları konu edilmektedir.

Şiir Fatma’nın arkadaşı Süheyla’ya gelen mektubun Yılmaz’dan mı, Ali’den mi, Ahmet’ten mi yoksa Hüseyin’den mi olduğunu sormasıyla başlar. Burada Süheyla’nın aynı anda dört gençle flört ettiğini anlarız. Süheyla ise hiçbirinden olmadığını, bu mektubun bir gün önce çayda tanıştığı birinden olduğunu söyler. Fatma, “Ne çabuk dost oluverdi” der. Süheyla birkaç bakıştan sonra çocuk kelimesiyle bahsettiği gence gönlünü verdiğini söyler. Arkadaşı “Aptal mı bu?” diye sorar. Süheyla, “Dur dinle ayol!” diyerek tanışma hikâyelerini anlatır. Süheyla çaya gittiğinde bu çocuğu gördüğünü, bakışlarının ruhunu sardığını, gönlünü çapkınlığa saldiğını, çocuğa güldüğünü, onun da ona güldüğünü ve böylece aralarındaki arkadaşlığın başladığını söyler. Fatma temkinlidir, “Pek coşma canım!” der. Süheyla, “Dur hele bir dinlesene!” diyerek tangolarını anlatır. Danstan sonra oğlanın isteğiyle balkona çıkarlar ve oğlan ona, “Süheyla, sen gönlümün tek yıldızısın.” der. Arkadaşı ise hâlâ eleştireldir: “Erkeklere kanmak mı olur hiç; ya yalansa?” der. Süheyla: “Farzetki yalandır, ne çıkar az oyalansa?” diye karşı çıkar. Arkadaşı kanmaması gerektiğini söylediğinde, “O, kanar”, “Farzet ki yalan: eksilecek sanki neyim? Çok sevmiyorum, dalga benim istediğim” der.

O sırada kapı çalar. Ayşe gelir. Arkadaşları, “Nerden geliyorsun? Ne haber var?” der. Ayşe’de bir mektup vardır. Arkadaşı Ayşe’nin rengini sararmış bulur, “Mahzun olacak sanki nedir? Aşk dediğin ne? Bağlanma niçin, ilk olaraksevdiğine?” der ve “Aşk öyle mi?! Sevmekte midir şimdi o?” diye sorar. Ayşe mektubu okumalarını ister. Mektubun bir şiirden oluştuğunu gören arkadaşları “Şair?! cebi boş?!” derler. Şair sevgilisi, mektupta Ayşe’ye olan aşkını ve özlemine anlatır. Ayşe aşk ve özlem dolu mısraları arkadaşlarına okuduktan sonra, “var mı bakın bunda yalan?” der. Arkadaşları: “Laf?! Doğru mu bunlar? Ne gezer, sen oyalan” diyerek cevap verirler. Bunun üzerine Ayşe tanışma hikâyelerini anlatarak arkadaşlarını aşklarının yalan

² Bu kısımda şiirden alıntı yapılırken, şiirin basılı metnindeki yazıma sadık kalınmıştır.

olmadığı konusunda ikna etmeye çalışır. Onunki de aslında Süheyla'nunki gibi ilk görüşte aşktır. Ayşe bu gencin gözleriyle, bakışlarıyla hayalindeki er olduğunu, ondan çok etkilendiğini söyler. Süheyla, “Sevdiyse çocuk seni, ne durursun?” der. Ayşe, “Bitiyordu” der ve anlatır: Meğer bir sene şaşkınlıkla aşkı yaşayarak gezmişler. Arkasından ayrılmışlar ve o zamandan beri mektuplaşıyorlar. Arkadaşı der ki Ayşe'ye: “Pek hoş ama zan etme ki...”. Ayşe çocuğun söz eri olduğunu söyler. Arkadaşı o zaman “Aptal biri öyleyse o, kardeş” der. Ayşe “Aptal diyemezsin..” der. Arkadaşı: “Öyleyse canım başka nedir? yaz geçiyor mu bir gülle hemen” der. Süheyla der ki: “Bak Fatma'ya yahut bana, her gün yeni bir Âşık buluruz, eğleniriz. Sanki nedir?”. Fatma “Pek hoş ama hiç evlenemezsin” der. Fatma'nın kendi de yıllarca o daldan bu dala konmuştur. Fatma yakında evleneceğini söyler. Eski şair sevgilisinin aklında kalan şarkısından bahseder. Bu şarkıda sevgilisi “Ey fidan! sarmaşık olsam da dolansam beline” der. Fatma da, “hey aptal! Sana kalmaz o bel!” der gönlüyle. Fatma devam eder: “Dünyada ne aptalları varmış hele bak sen!.. Âşıklığa kalkmış gülüp eğlenmesi varken?! Bilmem nereden?! ne geçermiş eline? Bir gez aramış olsa eğer, sevgili ne? Lakin deli!...”. Süheyla “Yahu nene lazım tutuşursun? Şaşkın iki aptal, ne çıkar eğlene dursun? Pek çok çene çaldık gene bak...” der ve gelecek çaya Fatma'yı da davet eder. Fatma istemez; “Geçmişte ne yaptıysam kapansın diyorum.” der. Fatma nişanlısının yaptıklarını duymasından çekinmektedir. Fatma nikâhın bir an evvel olmasını ister; nişanlısının geçmişte yaptıklarını duyma tehlikesinden, bu beladan kurtulmayı ister. Fatma, nişanlısıyla gezmeye çıktığında eski konuştuğu gençlere rastlamaktan korkar. Süheyla “Evlen, o zaman korku gider!” der ve şiir biter.

Şiir, kızların buluşup flörtleri hakkında *kendi aralarında* yaptıkları sohbetten ibarettir. Burada kızlar; erkeklerle eğlenmek için ilişki kuran, dikkatsiz ve pervasız, sık sık sevgili değiştiren, evlenme zamanı geldiğinde önceki flörtlerini hatırlamak istemeyen ve müstakbel kocalarının geçmişlerini fark etmesinden korkan failer olarak sunulmaktadır. Bu nedenle şiirde genç kızların daha önce Yalçın (1935) ve Aytaş'ın (2014) araştırmalarında da belirtildiği gibi, düş ile gerçek arasındaki karışık bir devrede aşk kızları olarak görüldüğü söylenebilir. “Zamane Kızları” şiirinde o dönemin kızları şüphe ve şikâyet konusu olmuş, ayrıca hafife alınmış; bir flört oyununda hem güvenilmez hem de becerikli oyuncular ve olgunlaşmamış şımarık çocuklar olarak resmedilmiştir.

Türkiye’de erken Cumhuriyet döneminde kızlarla ilgili literatür, kızlarla babaları arasında bir gizli anlaşma olduğunu, buna göre babaların kızları eğitim ve istihdamda desteklediğini, ancak kızların erkeklerle ilişkiler ve cinsellik konusunda dikkatli olmalarını istediğini belirtmektedir. Burada incelenen şiirde, babaların kızlarının erkeklerle olan ilişkilerini tam olarak kontrol edemedikleri ancak yine de kızların suçluluk ve utanç duyguları üzerinde güçlü bir etkiye sahip oldukları görülmektedir. Burada kızlar, babalarının sözünü dinleyen itaatkâr kızlar olarak temsil edilmek yerine, kendilerine ait bir flört hayatı olan, eğlenmeyi ve gülmeyi amaçlayan kişiler olarak tasvir edilmiştir. Ancak kızlar yine de bu genç erkeklerle cinsel ilişkiye girmezler. Pek çok duygusal sözün değiş tokuş edildiği ancak hiçbir eylemin gerçekleşmediği bir flört oyunundan keyif alırlar. Fatma, nişanlısı eski flörtlerini öğrenmeden onunla evlenmesi gerektiğini düşünürken, aslında babasının bu oldukça masum flörtün bile kabul edilemez olduğu görüşüne katılmaktadır. Kızlar, evlenene kadar erkek arkadaş edinmemeleri gerektiği fikrine karşı çıkmaya hazır değildirler.

Güven ve güvensizlik temaları şiirin temel unsurlarıdır. Şiir, kızların aşkına güvenilemeyeceğini öne sürmekle birlikte, aşklarını ilan ederken kızların erkeklere güvenilip güvenilemeyeceği konusunda ne kadar kararsız olduklarına da işaret eder. Bu durum kızların evlenmeden önce cinsel ilişki yaşamalarını yasaklayan ataerkil toplumsal normlarla ilgilidir. Bu konudaki bir bakış açısına göre, ataerkil toplumsal normlar yüzünden bir kız, bir erkek-kız arkadaş ilişkisine girerek belirli bir genç erkekle bir hayatı gerçekten paylaşmak isteyip istemediğini öğrenme fırsatından mahrumdur. Kızlar, bu mahrumiyeti aşmak isteyip bir kez genç bir erkekle birlikte olduklarında ise; ya onunla evlenmek zorunda kalırlar ya da gelecekteki evlilik olasılığını azaltacak bir skandalla karşı karşıya kalırlar. Yani ataerkil toplumsal değerlerle şekillenmiş bir toplumda bir kız bu normlara bir sebeple karşı çıktığında kendisi o düzenin içinde dezavantajlı duruma düşer. Diğer bir deyişle, ataerkil toplumda kızın kendisi ya da ailesi ataerkil normlara uymak istemezse, bu durum kızın genel ataerkil toplumdaki yerini olumsuz olarak değiştirmektedir. Belki de bu nedenle şiirdeki kızlar kendilerini herhangi bir erkeğe tamamen adamama stratejisi geliştirirler. Öte yandan, kızlar ayrıca ‘kız kurusu’ olarak hayatı yaşamak zorunda kalmaktan da korkarlar. Bu nedenle, bir

noktada kendilerini bir erkeğe adamak zorunda kalırlar. Bu çerçevede ataerkil değerlerle şekillenmiş bir toplumda bağlanma ihtiyacı ve tehlikesi, kızların zihinlerinin merkezinde yer alır. Sonuç olarak; kızlar ve erkekler arasındaki ilişkiler, karşılıklı bir güvensizlik katmanıyla lekelenir.

Şiirdeki ‘güvenilmez kızlar’ temasını düşünürken bu şiirin bir erkek tarafından yazıldığı unutulmamalıdır. Buna dayanarak, bir erkeğin genç kadınları baştan çıkarıcı, güvenilmez, çapkın bulduğu iddia edilebilir. Kadınlara yönelik bu eril bakış, *Kitabı-ı Mukaddes*’deki Adem’in Cennet’ten kovulduktan sonra Havva’ya bakışının aynısıdır. Eril bakış açısından yazılmış bu şiirdeki kızlara onların açısından bakıldığında, kızların ellerindeki sınırlı özgürlükten kendilerince en iyi şekilde yararlanmaya çalıştıklarını düşündükleri söylenebilir. Kızlar, evlendiklerinde, diğer erkeklerle herhangi bir romantik ilişki kurmalarına ve hatta artık diğer erkeklerin romantik hayranlığından zevk almalarına izin verilmeyeceğini bilirler. Bu yüzden evlilikten önceki dönemde henüz herhangi bir erkeğe bağlı olmadıkları gerçeğinden en iyi şekilde yararlanmaya çalışırlar. Genç erkeklerin kendilerine kur yapmasına izin verirler ve bu adamların romantik ilgi odağı olmaktan hoşlanırlar. Şiirdeki kızlar burada bir denge kurmaya çalışmaktadırlar; kızlar flört etmekten zevk alıyorlar, ancak flört ettikleri genç erkeklerle yatağa girmiyorlar. Hem eğlenmek hem de kendilerini iyi hissetmek isterlerken aynı zamanda gelecekle mahvedebilecek herhangi bir skandaldan kaçınmak için toplumsal kuralları çiğnemekten de kaçınıyorlar. Bu kızlar yüzeysel ve alaycı olmakla eleştirilebilirler. Ancak kızlar ataerkil düzende onları toplumsal açıdan olumsuz bir konuma düşüreceği için erkeklere daha fazla yaklaşmazlar ve bu yüzden erkeklerle kurabilecekleri etkileşim; ele ele tutuşma, mektuplaşma ve hediye alışverişi, birlikte kahve içme, belki bir öpücük almakla sınırlı kalır. Yine de çok ileri gitmiş olma, kız-erkek arkadaşlığının ortaya çıkması, dedikodu ve sosyal dışlanma kurbanı olma vb. korkusu her zaman mevcuttur. Bu yüzden kızların yüzeysel görünmeleri kaçınılmazdır, çünkü kendilerine daha ciddi deneyimler yaşamlarına izni verilmemektedir. Şiirdeki kızlar hakkındaki güvenilmez, çapkın, baştan çıkarıcı şeklindeki eril bakış açısını böyle açıklamak mümkündür.

Şiirde göze çarpan bir diğer nokta kızlardan ikisinin karşısındaki erkeklerden 'ilk bakışta' etkilenmesidir. İki kızın da karşılaştıkları erkeklerden ilk bakışta etkilenmeleri, kızların erkeklerin gözleri ve bakışlarından etkilenmeleriyle olmaktadır. Buradan çıkarılabilecek sonuç, şiirdeki kızların görmek ve görülmek istemeleri olabilir. Yani bu kızlar hem özne hem nesne olmak istemektedirler. Yani kızlar hem genç erkeklerin ilgisinin nesnesi olmak istemektedirler hem de bu gençlerle etkileşimlerinde neler olduğunu kontrol eden özneler olmak istemektedirler. İlk bakışta aşkın ya da etkilenmenin arka planında ise şiirdeki kızların eskiden gelen 'kaçgöç' sisteminin hâlâ etkisinde olması yatıyor olabilir. Birbirleriyle yüz yüze iletişime alışkın olmayan genç kızlar ve erkekler bir bakışla bile birbirlerine âşık olabilirler ya da öyle olduklarına inanabilirler. Kasıtlı olsun ya da olmasın, şiir, toplumun ve kültürün genç kızlara ve erkeklere nasıl inşa edilmiş bir olgunlaşmamışlık empoze ettiğini ve kızları erkeklerin ilgisi için nasıl kolay avlar hâline getirdiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç

Türkiye'de kızlar hakkında az sayıda çalışma vardır ve uluslararası kız çalışmaları literatürü Türkçeye ilk defa bu çalışmayla girmektedir. Bu makalede amaç; Selahattin Ertürk tarafından şair henüz 18 yaşında iken yayımlanan "Zamane Kızları" başlıklı şiiri erken Cumhuriyet dönemi kızları hakkında az bulunan türden özel bir doküman olarak ele alarak, erken dönem Cumhuriyet kızları hakkındaki bulguları detaylandırmaktır. Söz konusu şiir incelemesi bir nitel çalışma olarak tasarlandı ve analizde yorumsal içerik analizi stratejileri kullanıldı. Bu çalışma; erken Cumhuriyet dönemi kızlarıyla ilgili yapılan az sayıdaki çalışmaya katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Şiir, üç kız arkadaşın flört deneyimleri üzerine konuşmalarını içerir ve bu kızlar, ataerkil toplumda aynı anda birden fazla erkekle flört eden genç kızlar olarak gösterilir. Bu şiire dayanan bulguların analizi eril bakış açısından ataerkil toplumda kızların erkek arkadaşlarıyla ilişkilerinde güvenilmez, baştan çıkarıcı, çapkın olarak görüldüğünü detaylı bir şekilde vermektedir. Ancak bu kızlar, sadece flört dünyasında güvenilmez özneler olarak sunulmaz. Şiirde bu kızlar, hayatlarında ciddi ilgi veya kariyer planları olmayan, temel endişeleri bir eş bulmak olan 'İstanbul hanımları' veya 'tango kadınları' olarak adlandırılan kadınların

genç versiyonları olan, boş zaman ve eğlence kızları gibi tasvir edilir. Şiir, kızları babalarına itaatkâr olmaktan ziyade kendi flört hayatlarına sahip, eğlence ve kahkaha arayan genç kızlar olarak tasvir eder. Bu tariften yola çıkılarak erkek bakış açısından 1940’lar kız-erkek ilişkilerini ataerkil toplumda tipik olan güvensizlik temasının karakterize ettiği söylenebilir. Bu da literatürdeki erken Cumhuriyet dönemi Cumhuriyet Kızı ve ‘babasının kızı’ kavramsallaştırmasının ötesine geçmektedir. Yani bu şiirdeki kızlarda Durakbaşa’nın Semiha Berksoy için söylediği, “baba-kız arasındaki kız evlâdın evlenene kadar erkeklerle ilişkilerinde son derece dikkatli davranmak ve kendisine uygun bir eş bulup evlenene kadar cinselliğini bastırmak zorunda olduğuna dair anlaşmanın” dışında sayılabilecek deneyimler görülmektedir. Bu nedenle incelenen bu şiirde, babaların kızlarının ilişkilerini tamamen kontrol edemedikleri ancak kızlarının suçluluk ve utanç duyguları üzerinde hâlâ güçlü bir etkilerinin olduğu söylenebilir. Bu, kızların literatürde daha önce bu açıdan yer almamış olması nedeniyle de ilginçtir. Mesela Akşit’te (2005) “Kızlar okula gider, sonra da evdeki anne olur’ şeklinde bir formül vardı. Ayşe Öncü de alt sınıf erkeklerdense ilk nesil orta-üst ve üst sınıf Cumhuriyet kızlarının özellikle profesyonel mesleklere yönlendirildiklerini, onların daha az korkutucu buldukları için bu pozisyonlarda tercih edildiklerini söylemişti. Bu çalışma eril bakış açısından orta veya orta-üst sınıf kızları okul, ev ve iş dışı alanda erkeklerle ilişkilerinde tasvir etmekte ve bu açıdan hem erkek bakış açısından kızların nasıl görünebileceğini ortaya koymakta hem de eril bakış açısından da olsa onlara ait resmin bir parçasına daha ulaşmamızı sağlamaktadır. Böylelikle çalışma doğrudan Türkiye’deki erken Cumhuriyet dönemindeki kızlar hakkındaki literatüre dolaylı olarak da uluslararası kız çalışmaları literatürüne katkıda bulunmaktadır.

Teşekkür: Bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız çift kör hakemli.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Etik Beyan: Bulunmamaktadır.

Kaynaklar / References

- Akşit, E.E. (2005). *Kızların sessizliği: Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi*. İletişim Yayınları.
- Akşit, E.E. (2015). Being a girl in Ottoman novels, İçinde B. Fortna (Ed.), *Childhood in the late Ottoman empire and after* (s. 93-114), Brill.
- Arat, Z. (1998). Educating the daughters of the republic, İçinde Z. F. Arat (Ed.), *Deconstructing images of Turkish woman* (s. 175-181), St. Martin's Press.
- Atik, A. (2007). *Lise son sınıf kız öğrencilerin cinsiyet rollerine ilişkin düşünceleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Aytaş, G. (2014). Türk romanında genç kızlar. *Journal Of World Of Turks*, 6(2), 67-80.
- Bora, A. (2010). Annesiz kızlar: Modern babaların modern kızları. *Folklor/ Edebîyat*, 16(61), 7-15.
- Butler-Kisber, L. (2018). Qualitative inquiry: Thematic, narrative and arts-based perspectives. Sage.
- Chein, I. (1981). Appendix: An introduction to sampling. İçinde L. H. Kidder (Ed.), *Seltiz, Wrightsman, and Cook's research methods in social relations* (s. 418-441). Holt, Rinehart and Winston.
- Driscoll, C. (2008). Girls today-girls, girl culture and girl studies. *Girlhood Studies*, 1(1), 13-32.
- Drisko, J., & Maschi, T. (2016) *Content analysis*. Oxford University Press.
- Durakbaşı, A. (1998). Cumhuriyet döneminde modern kadın ve erkek kimliklerinin oluşumu: Kemalist kadın kimliği ve 'münevver erkekler', İçinde A. Berktaş Hacımiraçoğlu (Ed.), *75. Yılda Kadınlar ve Erkekler*, "Bilanço 98" Kitap Dizisi (s. 29-51). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Durakbaşı, A., & İlyasoglu, A. (2001). Formation of gender identities in republican Turkey and women's narratives as transmitters of 'herstory' of modernization. *Journal of Social History*, 35(1), 195-203.
- Erdem, Y.T. (2007). *II. Mesrutiyet'ten Cumhuriyet'e kızların eğitimi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Ertürk, S. (1941). *Zamane Kızları*. Çankaya Matbaası.

- Giarelli, E., & Tulman L. (2003) Methodological issues in the use of published cartoons as data. *Qualitative Health Research*, 13(7), 945-956.
- Gonick, M., Renold, E. Ringrose J., & Weems, L. (2009). Rethinking Agency and Resistance What Comes After Girl Power?, *Girlhood Studies*, 2(2), 1-9.
- Harris, A. (2004). *All about the girl: culture, power and identity*. Routledge.
- Hawes, J.M. (1985). The strange history of female adolescence in the United States. *Journal of Psychohistory*, 13(1), 51-63.
- Işık, İ. (2006). “Ertürk, Selahattin”. *Resimli ve metin örnekli Türkiye edebiyatçıları ve kültür adamları ansiklopedisi*. C. 3. Elvan Yayınları.
- Kabasakal-Arat, Z.F. (2003). Where to look for the truth: memory and interpretation in assessing the impact of Turkish women’s education. *Women’s Studies International Forum*, 26(1), 57-68.
- Kearney, M.C. (2009). Coalescing: the development of girls’ studies. *NWSA Journal*, 21(1), 1-28.
- Lachover, E., Preis, H., & Peled, E. (2018). From research on girls to girlhood studies: exploring Israeli girlhood studies from an international and historical perspective. *European Journal of Women’s Studies*, 26(2), 132-149.
- Lüküslü, D. & Çelik, K. (2022). Gendering the NEET category: young NEET women in Turkey. *Turkish Studies*, 2(23), 200-222.
- Mazzarella, S.R., & Pecora, N. (2007). Revisiting girls’ studies. *Journal of Children and Media*, 1(2), 105-125.
- Merriam, S.B. (2009). *Qualitative research: a guide to design and implementation*. Jossey-Bass.
- Mitchell, C., Reid-Walsh, J., & Kirk, J. (2008). Editorial: welcome to this inaugural issue of girlhood studies: an interdisciplinary journal (GHS). *Girlhood Studies*, 1(1), 5-13.
- Mitchell, C., & Reid-Walsh, J. (2008). Introduction to the girl culture encyclopedia, İçinde C. Mitchell ve J. Reid-Walsh (Ed.), *Girl culture: an encyclopedia* (s. xxiii-xxxii).Greenwood Press.
- Mitchell, C. (2016). Charting girlhood studies, *Girlhood and the politics of place*, (s. 87-103). Berghahn Books.
- Owton, H. (2017). *Doing poetic inquiry*. Palgrave Macmillan.

- Öncü A. (1981). Turkish women in professions: why so many?, In N. Abadan-Unat in collaboration with D. Kandiyoti, & M. B. Kıray, (ed.), *Women in Turkish society* (pp. 181-193). Leiden: Brill.
- Tepe, F.F. (2014). Women's liberation in Turkey before the 1980s: the case of Nezihe Kurtiz. *Journal of International Women's Studies*, 15(2), 299-318.
- Tepe, F.F. (2019). Babaların kızların eğitimi ve kariyeri için verdiği destek ve bu desteğin sınırları: Erken Cumhuriyet döneminden bir örnek. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 303-308.
- Üytun, G.M. (2003). "Ertürk, Selahattin". *Türk dünyası edebiyatçıları ansiklopedisi*. C. 3. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Wald, G. (1998). Just a girl? Rock music, feminism, and the cultural construction of female youth, *Signs*, 23(3), 585-610.
- White, J.B. (1995). An unmarried girl and a grinding stone: a Turkish girl's childhood in the city, İçinde E. Warnock Fernea (Ed.), *Children in the muslim middle east* (s. 257-267). University of Texas Press.
- Yalçın, H.C. (1935). Edebiyatımızda genç kız tipi. *Yedigün Dergisi*, 112, 7.
- Zürcher, E.J. (2016). *Modernleşen Türkiye'nin tarihi*. 33. Baskı. İletişim Yayınları.

Zamane Kızları³

Selahattin Ertürk

(İki tip-üç arkadaş)

Mektup mu Süheyla; gene kimden geliyor?

-Bil.

-Yılmaz mı?

-Hayır.

-Dur. Ali'den belki?

-Deyil.

-Ahmet?

-Bilemezsin.

Hüseyin?

-Yok.

-Kaldı ya kim?

-Çok şık biri!..

-Öyleyse o kim, hepsini saydım?

-Dün çayda tanıştık.

-Ne çabuk dost olurverdi.

-Birkaç bakıverdiniz inanılmaz gönlünüzü verdi.

-Aptal mı bu?

-Dur dinle ayol!

-Dinliyorum.

-Bilmem ki, nasıl oldu bu şey? Bilmiyorum!

Girdim kapıdan, dans ediyorlar, o da vardı,

Tam gözgöze geldik... O bakış ruhumu sardı.

Ben gizlice kimdir? Diyerek Ayşe'ye sordum,

Dans bitti tanıştık, heyecandan bitiyordum.

Hayran dalakaldım o güzel manzara,

Girmişti masallardaki cennet araya...

---

³ Şiir 1941'de yazıldığı için orijinalinde günümüzde geçerli olmayan noktalama işaretleri ve yazım özellikleri bulunmaktadır. Şiirdeki noktalama işaretleri ve yazım özelliklerinden bazıları şiirin anlaşılır kılmak için değiştirilmiştir.

Çapkınlığa bin hisle koşan gönlümü saldıım.
 Süssüz salonun ben yeniden zevkine daldım,
 Renk renk dolu konfet halılardan döşesinde!
 Bir içki kurulmuş salonun bir köşesinde,
 Dolmuş içiyorlardı gelenler orada...
 Baktım ona güldüm, bana gülmüştü o da!
 Zaten o hazırmış hemen aşık oluverdi.
 Aptal! Bana bir anda hemen gönlünü verdi,
 Görseñ o bakışlar ne derindendi sönerken;
 Bilsen heyecanlar da ne taşkındı gülerken.
 -Pek coşma canım!
 -Dur hele bir dinlesene!
 Nerdeydi? Ha! Şey! Başladı bir tango gene...
 Yer yer o ateş ruhlu nefes, enseme yaktı
 Döndük ikimiz ortada yalnız. Bana baktı;
 "Ah! Sen ne güzel dans ediyorsun!" dedi güldüm!
 Gönlümde coşan fırtınalar... bende döküldüm.
 "yandım" ne sıcak balkona çıksak ne olur?
 Derken nasıl yalvardı!.. Dedim ben "iyolur!"
 Çıktık. Gece rüzgar, ne serin; ay, ne de taze;
 Yıldız ve karanlık dolu gök, aşka yelpaze...
 Daldık ikimiz baş başa yıldızlara doğru,
 Bir ses: "sana gök der ki, meleksin! Ne de doğru!"
 Ben, irkilerekten bakıyordum ona hala,
 Avucundaki yağruldu elim, baktı: "Süheyla"
 "Sen gönlümün tek yıldızısın, bilki, inanki."
 Gözler, tutuşup, söndü. Alevden gibi sanki,
 Kollar ki, demirleştii ezildim sevişinde.
 Yalnızca iniltiydi kalan söyleyişinde!
 Güldüm. Dudağından dökülüp kalbine aktım,
 Gönlünde onun söñemeyecek bir ateş yaktım.
 -Erkeklere kanmak mi olur hiç; ya yalansa?
 -Farzetki yalandır. Ne çıkar az oyalansa?
 Zan etme fakat!..

-Belki yalandır.

-Olamaz!

Görseydin ayol! Olsa yalan söz bulamaz.

-Sen kanma.

-Ne? Kanmak mi dedin sen? O kanar.

Farzet ki yalan: Eksilecek sanki neyim?

Çok sevmiyorum dalga benim istediğim.

-Dur...Bak kapı... Kim?

-Ayşe.

-Günaydın!

-Buyurun.

-Nerden geliyorsun?

-Ne haber var?

-Hele durun.

-Hah şöyle ayol.

-Ver hele!

-Dur şimdi okursun.

-Ver mantomu,

Yok, asma be sandalyede dursun.

Al!

-Anlıyorum!

-Baksana rengin de sararmış.

-Ondan mı?

-Ne var sanki?

-Ayol bunda ne varmış?

Mahzun olacak sanki nedir? Aşk dediğin ne?

Bağlanma niçin ilk, olarak sevdiğine?

Aşk öyle mi? Sevmekte midir şimdi o?

-Elbet.

-Hiç öyle vefakar bu zaman var mı? İnsaf et!

-Siz bir okuyun.

-Al oku sen, dinleyelim,

-Bak zarfı açarken çözülür sanki elim...

-A! Hepsi şiir!

-Öyle ya

-Şair desene!

-Şair! Cebi boş!

-Dur hele bir dinlesene:

Her saniyenin zevki var alemde bugün,
 "Her saniye, sen benden uzaksın ve yabancı,
 Her saniye, bak sevgimizin doğduğu gün,
 Her saniye, hicranla geçen ömrün usancı...
 "Daldım yine her saniyenin verdiği derde,
 "Ruhlar, bırakıp gitti, uzaklaştı zamanlar.
 Gönlümdeki sesler mi dağılmış senelerde,
 Gönlüm deli seslerle mi taşı zamanlar?"

.....

...Ömrüm bitiyor, Ayşe! Bu derdinden mi senin?
 Sensiz bakarım her günü geçmiş senenin.
 Aşkım bile sevgiyle geçen bir saniyenin,
 Sensiz bakarım her günü geçmiş senenin.

Artık ne bu ömrüm, ne de gönlüm neşeli,
 Öksüz ve garip bağrımı rüzgardeşeli,
 Gurbetten kalan sevgimi el dertleşeli,
 Sensiz bakarım her günü geçmiş senenin.

Aşkın süzülen matemi, gönlümde yer almış,
 Ah! Gel, derim akşamları rüzgarlara dalmış.
 Gönlümde mi yıllarca hayaletlere kanmış?
 Sensiz bakarım her günü geçmiş senenin,

....."

..... var mı bakın bunda yalan?

-Laf? Doğru mu bunlar? Ne gezer sen oyalan.

-İmkani mı var hiç?

-Bakınız anlatayım:

Bundan daha birkaç sene evvel oradaydım,
 Yollarda gezerken güneş, öğlen bir ocak,

*Bir gündü yazın beynime vurmuştu sıcak.
Kızgın, saçılırken güneşin her nefesinden
Dalmış gidiyordum yola düşmüş gene ben
Yaklaştı ayak sesleri, duydum, geri baktım:
Gördüm! Bu, hayalimdeki er! Çıldıracaktım,
Kaçmak diledim yel gibi... Bilmem ne olurdum?
Tanrım o ne gözler, ne bakışlar? Diye durdum.
Kaçtım gene günlerce o gözlerle bakıştan,
Ah! Nerde görürsem biniyor beynime kan.
Günden güne artmakta bu kalbimde sızı,
Gönlümde nihayet boşanıp aldı hızı.
-Sevdiyse çocuk sen, ne durursun?
-Bitiyordu.
-“Aşkınlayım! Ölmek bana hiç. Belki!” diyordu.
Günden güne bittik o da, benden acemi.
Derdim: Nereden geldi bu dert!
-Ölme emi?
Kimden utanırsın?
-Kaçırılısın mı bu fırsat?
-Siz öyle deyip geçmeyiniz. Sevgi fakat!
En sonra gelip, yalvararak: “Ayşe!” dedi.
Aşkın ateşinden bu nefes, gölgeledi.*

*Hasretle atıldık yeni bir devrine aşkın,
Aylarca esirdik ona: ben, şaşkın, o, şaşkın...
Tam bir sene birlikte gezip böyle temiz,
Ruhlarda bıraktık kayıp olmaz birer iz.
.....
.....
.....Mektuplaşırsınız o zamandan beridir.
-Pek hoş ama zan etme ki sen...
-Söz eridir!
-Aptal biri öyleyse o kardeş.
-Bana bak.*

*Aptal diyemezsin... Onu gönlümde bırak!
-Öyleyse canım başka nedir? Yaz geçiyor mu
Bir gülle hemen? Sevgi denen şey! Sana zor mu?
Bak Fatma'ya, yahut bana, her gün yeni bir
Aşık buluruz, eğleniriz. Sanki nedir?
-Pek hoş ama hiç evlenemezsin
-Ne diyorsun?
Kardeş! Daha bilmem kime minnet ediyorsun?
Tek iste de elbet bulunur bir budala.
Kondum hani yıllarca o daldan o dala.*

*Gör işte... Geçenlerde nişan... Sonra düğün var.
Tahsilli nişanlım da bilirsin ne kadar!
.....Gördün mü? Bu kim?
-Sevgililerden mi?
-Şairdi.
Bir şarkısı vardır... O zaman zihnime girdi:
"Hayranım ben ki, ezelden beri şen gözlerine,
Ey fidan! Sarmaşık olsam da dolansam beline!
Kalkar bunu her gün bana söylerdi, gülerdim.
Gönlümle: "Hey aptal! Sana kalmaz o bel!" derdim.
-Hu! Ayşe!
-Efendim.... Hadi siz hoşça kalın.
Annem arıyor.
-Ver de!
-Resimler mi?
-!
-Alın.
-Dünyada ne aptalları varmış hele bak sen!
Aşıklığa kalkmış gülüp eğlenmesi varken?
Bilmem nereden? Ne geçermiş eline?
Bir gez aramış olsa eğer, sevgili ne?
Lakin, deli!
-Yahu nene lazım tutuşursun?*

Şaşkın iki aptal, ne çıkar eğlene dursun?

Pek çok çene çaldık gene bak...

-Ayşeye daldık.

Yahu ! Ne biçim kız? Ne tuhaf şey?

-Bırak artık!

Bir çay daha varmış ne zaman?

-Haftaya kalmaz.

İstersen eğer sen de izin al gel.

-Olmaz.

-Olmaz mı? Niçin?

Gitmiyeyim istiyorum.

Geçmişte ne yaptımsa kapansın diyorum.

Çok korkuyorum, duyacak belki nişanlım.

-Aldırma be! Nereden bilecek? Söyliyecek kim?

-Olsaydı nikah, kurtulacaktım bu beladan.

Hep aklıma geldikçe içimden gidiyor kan!

Çıktım mı nişanlımla hemen gezmeğe bir gün,

Hep rastlıyorum eski konuştuklarıma...Dün

Gezdik azıcık yolda, şükür rastlamadık.

-Evlen o zaman korku gider!

-Tövbeler artık!